

Kvinnelig fotograf for hundre år siden

Magdalene Normanns bilder satte spor

På Trondarnes Distriktsmuseum/Sør-Troms museum finnes en ukjent skatt for mange slektsgranskere. Museet har fått 6000 glassplater med negativer av bildene, fotografen Magdalene Normann, tok fra sine studioer i Harstad, Andøy og Tysfjord.

Beate Heide

Klart som glass

De originale glassplatene gir sylskarpe bilder. De er digitaliserte og tilgjengelige for slektsgranskere som leter etter avdøde slektninger. Jeg fant et bilde av bestefar der. Bildet hadde jeg sett før; det hadde bestemoren min i en liten oval ramme, sammen med et ungdomsbilde av seg selv. Jeg fikk kjøpt en kopi og gransket den høye mannen, Olaf Sigvart Lorentsen, fra Haugnes som var født i 1887. Han hadde staset seg opp og gått til fotograf for at hans forlovede skulle få et bilde. For meg er dette et kjærnt minne, men hvem var hun som

tok bildet av han? Hvem var denne Magdalene Normann?

– Glassplatene ble funnet i Sauegården i Harstad, helt tilfeldig forteller fotoansvarlig Børge Madsen. – De lå på kvisten da huset skulle restaureres. Heldigvis skjønte finnerne hvilken skatt dette var, så de tok vare på glassplatene. Etter hvert ble de gitt som gave til Trondarnes Historiske senter. Dette var i 1986. Da levde Magdalene Norman enda. Hun bodde på Soltun Aldershjem i Lødingen frem til sin død i nesten 103 år gammel i 1979.

Magdalenes eventyrlige liv

Magdalene Marie kom til verden den aller første dagen i 1877. Foreldrene var Marie, datteren av prost Heyerdahl i Bogen i Ofoten og faren, Nicolay fikk handelstedet på Korsnes i Tysfjord av sin far. Nicolay virket i en mannsalder som poståpner, forretningsdrivende og dampskipsekspeditor på Korsnes. Moren var telefonistinne. Foreldrene var blitt kjent med hverandre da faren gikk i skole hos Heyerdahl. Ved folketellingen i 1975 var det 21 beboere i Normannhuset på Korsnes, derav 7 familie-medlemmer og 12 tjenestefolk.

Magdalene holdt på å drukne som ettåring. Det var ingen ringere enn Knut

Gávvididdjev ja ulmutjav Magdalene Normann diehtep lij vækságis ulmusj mij ietjas bálggájt váttisj. Valla Hierenjárggaj gullum giesij suv sijddaj áhtjes viessomájge dagojda / Fotografen og mennesket, Magdalene Normann var en sterk kvinne som gikk sine egne veier. Tilhørigheten til Korsnes brakte henne hjem for å overta farens livsverk. Foto/©. Sør-Troms Museum, fotograf, Magdalene Normann

Hamsun, som på det tidspunktet jobbet i farens butikk, som berget henne.

Magdalene skulle etter hvert til å komme til å bli en sentral person på Korsnes. Det ble etter hvert 8 søsken i familien, likt fordelt mellom kjønnene. – Det var en lykkelig tid, fortalte Magdalene, eller Malike som hun foretrakk å kalle seg til avisen «Fremover» i et intervju publisert nyttårsaften 1976. Avisen hadde pratet med Malike på «Soltun Aldershjem» i Lødingen og intervjuet var laget i forbindelse med 100 års dagen. Malike var da sammen med søsteren Boya (Borghild) som var tre år yngre – Det er bare oss to igjen av søskenflokken, derfor må vi holde sammen. Malike husket ikke hvorfor hun valgte å bli fotograf, men det skjedde tidlig. Som 17 åring startet hun som fotograflærling. Uredd var hun. Som 14 åring var hun med på seilreggatta. En omreisende fotograf, som hadde atelier på Korsnes en tid forærte Magdalene hennes første fotografiapparat i 1893. Da var interessen tent. I 40 år livnærte Malike seg som fotograf. Hennes læretid begynte hos Jul Frøseth i Trondheim i 1894.

Ij dal moaddi ulmutja oadtjun gávvádiddje lusi 1900-lágoj álgon. Dát gávvá lij rávvidum Signe Nilsenis Murkkusin Fuoldán. Gávvá le gávvídujagen 1912. Gudi li dá nuorra næjtso? / Det var ikke hverdagskost å gå til fotograf først på 1900 tallet. Dette bildet er bestilt av Signe Nilsen fra Mørsvikbotn i Folden. Bildet er tatt i 1912. Hvem er de unge pikene?

Foto/©. Sør-Troms Museum, fotograf, Magdalene Normann

Fra Korsnes til Boston – og tilbake igjen

Etter at læretiden var over, begynte Malike som omreisende fotograf, sammen med Didi (Bernhardine) Normann. Det er ingen eksakte årstall som viser hvor lenge de to kvinnene virket som fotografer, men det historiske miljøet antar at det varte til Malike reiste til USA i 1906. Samme året emigrerte broren Sverre (født 1887) til Winnibag, Canada. Det er mulig det var han som inspirerte Malike til å dra. Hun reiste over sammen med venninnen Claudia Kristoffersen (født 1883). Hun var oppvokst i Bodø, og hun hadde en bror som var etablert i Boston, Theodor Kristoffersen Thode (f.1872). Etter 21 dagers sjøreise, beskriver Malike det første glimtet av USA i sin dagbok:

– «Vor glede ble ubegripelig, da vi oppdaget Claudia's bror (...) Neppe blir mange slig modtat i Amerika, som vi blev det- og til og med af (for mig) fremmede mennesker.

Jeg skal aldri glemme det»

I avisintervjuet i «Fremover» i 1976 forteller Malike at hun pendlet mellom Boston og New York, og at hun arbeidet som fotograf. I 1906 ble Malike rammet av tuberkulose, og hun vendte da tilbake til Norge. Her ble hun lagt inn på Grefsen Sanatorium i Oslo sommeren 1910. Da hun frisknet til åpnet hun et atelier for fotografering i Hovstua på Korsnes.

Harstad–Andenes–Tysfjord

1911 etablerte hun seg som fotograf i Harstad sammen med Frida Thode og

Dát gávvá muv ádjás Olaf Sigvart Lorensenis, gávvidum atelján Andánjárgan jagen 1912 ja mij lij giládimvaddan muv áhkkuj Sofiejij mij gávvididdjev dábddusin dagáj. Vuojná gus unna gárdátjav ságijs mij le rekvisihttan gávvan anedum dáj antihka nihtagij ávdán duogátjin. Olaf oattjoj gáhttomnamáv Kong Håkon gá láhtjamijt Bø;an guossidij. Sán lij sáemmi sekkugasj gá ádå gånágis gá lij várd-dás ulmusj ja njuolgga hárddujn / Det var bildet av min bestefar Olaf Sigvart Lorensen, tatt på atelieret på Andenes i 1912 og gitt i forlovelsesgave til min bestemor Sofie som vakte min nysgjerrighet for fotografen. Legg merke til det lille gjerdet av bjørk hun har brukt som rekvisitt mot de antikke søylene på bakgrunnen. Olaf fikk forresten tilnavnet Kong Håkon da han besøkte svigerforeldrene i Bø. Han minnet om den nye kongen med sin slanke og ranke skikkelse og bratte rygg. Foto/©. Sør-Troms Museum, fotograf, Magdalene Normann

Claudia Christoffersen. Hun hadde atelier og bosted i 3. etasje i Saue-brygga som ligger i Strandgaten. Det var ikke lett å drive atelier i Harstad på denne tiden. Fotografene Halfdan Holm og Harald Hansen var allerede godt etablert i byen, men omsetningen hennes økte betraktelig i 1914. Arkivsamlingen på Trondarnes Historiske senter består i hovedsak av fotografier fotografert mellom 1915 og 1916.

Frem til 1915 fotograferte Malike med naturlig belysning, slik at i motsetning til sør i landet, kunne dette arbeidet bare finne sted i den lyse årstiden. I 1915 fikk hun elektrisk lys og annonserte i Harstad Tidende at «fotografering foregaar nu ved elektrisk lys».

Malike jobbet også på denne tiden som omreisende fotograf. Hun bygde et atelier på Andenes og to i Tysfjord: et i Kjøpsvik og et på Korsnes. Man kan se på flere av fotografiene hvor de er fotografert.

Homofili

Det samtiden ikke visste, var at Malike var homofil og å ha en homofil legning

var forbudt ved lov², så det foregikk i det stille. På den tiden var det vanlig at homofile giftet seg heterofilt, for å skjule sin legning. Malike var ikke noe unntak. I 1915 giftet hun seg med barndomsvennen Walter Pettersen (f.1882). Det er noe uklart hvor lenge ekteskapet varte. De fikk heller ikke barn. Det er flere forhold som indikerer at Walter reiste tilbake til USA. Han hadde en tur til USA også i 1902.

Fotografiene

Magdalene Normann var ingen fremragende fotograf. Hun var heller ikke godt kjent i samtiden. Malike sier selv at det hun likte å fotografere var portretter. I en publisasjon utarbeidet ved Trondarnes Distriktsmuseum/Sør-Troms museum, heter det at Magdalene var i stand til «å fange sjelen til folk som bodde i nord». Hun tok bilde av alminnelige folk også, ikke bare finfolket. Det tekniske arbeidet hennes var ofte slurvete utført, og preget av hastverk, men innimellom skapte hun bilder av høy kvalitet, og hun eksperimenterte mye. Selv om Magdalene først og fremst arbeidet med portretter, fotograferte hun også landskapsbilder, kystsamfunn, sjø og båter. Mesteparten av landskapsbildene ble bestilt. Glassplatene eller negativet de arbeidet med, hadde hovedstørrelser,

² Seksuell omgang mellom mennesker av samme kjønn har vært forbudt i Norge i århundrer. For eksempel ble kvinner domfelt etter Christian 5s Norske lov av 1687 § 6-13. I 1972 ble homoseksualitet avkriminalisert. Fom. 1. januar 2009 er likekjønnet ekteskap tillatt.

9x12, 12x16 og 18x24 cm. De aller fleste fotografiene er på 9x12 cm og er hovedsakelig portretter. Fotosamlingen hennes finnes på internet ved Trondarnes Distriktsmuseum³.

Larvik

Fra 1915 ble forretningen i Harstad forsøkt lagt ned. Det tok tid. I 1918 flyttet Magdalene Normann til Larvik. Årsaken er ikke kjent, men det kan være på grunn av venninnen Aagot Olaussen. Aagot hadde tidligere vært forlovet med Malikes bror. Malike, som hadde et nært forhold til Aagot, flyttet senere sammen med henne. Malike var ansatt hos fotograf Ludwigsen utover i 1920-årene, og i 1930 etablerte hun forretningen Amatørsentralen i Larvik som drev med tobakk og fotomateriale. Mens hun bodde i Larvik, kjørte hun opp til sertifikat i 1928. Hun var en av de første kvinnene i Norge som tok sertifikat. Malike kjøpte seg en Ford Yfer. Den hadde hun stor glede av. Malike var hjemme på Korsnes om somrene.

Poståpner på Korsnes

Forretningen gikk dårlig på slutten av 1930-årene, og i 1940 flyttet Malike tilbake til Korsnes for å overta som poståpner og dampskipsekspeditor etter broren Sverres død rett før 2. verdenskrig brøt ut. Aagot flyttet også til Korsnes på denne tiden, hun døde i 1952.

³ <http://www.tdm.no/foto/default.asp?cmd=250>

Gávvá le misjoneras Opdahlas rávvidum. Le gus aktak guhti dáv álmáv dábddá? / Bildet er bestilt av misjonær Opdahl. Er det noen som kjenner til denne mannen?

Foto/©. Sør-Troms Museum, fotograf, Magdalene Normann

Malike jobbet frem til 1970, da var hun 84 år. Malike og søsteren Boya hadde avtalt å flytte på gamlehem sammen. Først var de noen vintre på Drag, og så flyttet de til Lødingen. Her ble hun til 1979 da hun døde, nesten 103 år gammel. Hun er nå gravlagt på Korsnes, etter eget ønske.

Korsnes i dag

Huset der Malike vokste opp er delvis en del av Tysfjord museum-Museum Nord. Her kan du se Malikes kameraer, og en del av arbeidenes hennes. Det er også samlet rekvisita fra hennes liv som poståpner, og dampskipsekspeditor. Museumsavdelingen på Korsnes i Tysfjord er åpen i helgene i sommersesongen. Ved å vandre her i Malikes paradis kan du fornemme det historiske suset av en kvinne som har satt spor.

Kakekalas

I «Bladet Vesterålen» står følgende notis i januar 1977: «Feiringen av Magdalene Normanns 100 årsdag satte et ekstra festlig preg på 1. nyttårsdag ved Soltun aldershem. Slekt og venner fra Kvæfjord, Tysfjord og Hamarøy var til stede sammen med øvrige pensjonister, betjening og en rekke andre gratulanter. Ordfører Gunnar Bernholm var til stede og hilste jubilaranten fra kommunen.» Ifølge «Lofotposten» var Magdalene åndsfrisk på 100 årsdagen, selv om hukommelsen begynte å skranke. – Vi skal gravlegges på Korsnes, Boya og jeg, hvor vi skal hvile ut helt til slutt sa hun til Kitty, journalisten fra Lofotposten som besøkte dem.

Litteratur og kilder

Matland, Susan: Fotograf Magdalene Normann 1877-1979: Trondarnes distriktsmuseum. Sør-Troms museum.

«Med fotorutiner fra Korsnes til Boston, USA,» «Fremover» 31.12.1976

«100 års markering» Bladet Vesterålen 2.01.1977

«Nyttårsbarn 1877: Fyller 100 år. Lofotposten 29.12.1976

Trondarnes Historiske senter
Museum Nord: Avdeling Korsnes
Børge Madsen
Tormod Bredesen, Korsnes
Helge Grønbeck

Tjålle/Forfatteren

Beate Heide, (f.1950) le Ándásuollun bajássjaddam. Barggá lektorin ja spesialpedagogan Sortta joarkkaskávlán. FrilansjournalistA le aj. E-poassta: be-heide@online.no

Beate Heide, (f.1950) har vokst opp på Andøya. Lektor og spesialpedagog ved Sortland vgs. Frilansjournalist. E-post: be-heide@online.no

*Hierenjårgga dálla. Tsiikkadus gånna
Magdalene Normann viesoj ja bargaj le ájn
uddni berrahij æjgon. Oasse goades le
musean / Korsnes i dag. Bygningen der
Magdalene Normann levde og virket er frem-
deles i familiens eie. Deler av huset er muse-
um. Foto: Beate Heide*

Sammendrag:

Nissun gávvididdje tjuohte jage
dássta ávddåla

Magdalene Normanne gávåjs li luotta báhtsám

Trondarnes Distriktsmuseum/Sør-Troms museumin gávnnu amás dávvertjoahkke berajvuoda guoradallijda. Musea le 6000 glássapláhta gávvnegatijvajs oadtjum gávvididdjes Magdalene Normann. Gávå li studiojs Harstáden, Ándán ja Divtasvuonan. Magdalene lij væksás nissun guhti bårjástij, bijlav vuojij, USAan manáj ja manemus sán Hierenjårggaj Divtasvuonan árruj. Magdalene lij homofijlla, Valla álmamájn vållduj mij lij dábij milta dan ájgen homofijlaj gaskan. Magdalene sjattaj102 jage vuoras ja le Hierenjårggaj hávddádum.

